

Täysistunto

Maanantai 24.6.2024 klo 12.03—15.21

12. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta

Hallituksen esitys HE 27/2024 vp

Valiokunnan mietintö HaVM 14/2024 vp

Ensimmäinen käsittely

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 12. asia. Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö HaVM 14/2024 vp. Nyt päätetään lakiehdotuksen sisällöstä. — Yleiskeskustelu alkaa. Esittelypuheenvuoro, valiokunnan puheenjohtaja Peltokangas, olkaa hyvä.

Keskustelu

15.07 **Mauri Peltokangas ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa rouva puhemies! Ehdotetussa kansalaisuuslain muutoksessa on kysymys siitä, millaista Suomessa asumista edellytetään silloin, kun Suomen kansalaisuus myönnetään hakemuksen perusteella. Kyseessä on ensimmäinen vaihe hallitusohjelmaan kirjattua kansalaisuuslain uudistamista.

Kansalaistamisen yleisenä edellytyksenä olevaa asumisaikaa ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä viidestä vuodesta kahdeksaan vuoteen, mikä vastaa pohjoismaista tasoa. Asumisajaksi hyväksytään jatkossa vain oleskeluluvalla tapahtunut oleskelu. Asumisaikaan hyväksyttävien ulkomaanpäivien määrää vähennetään 365 vuorokauteen. Laista poistetaan kansainvälistä suojelua saavien asumisaikaa koskeva poikkeusperuste. Lisäksi eräiden poikkeusperusteiden osalta asumisaikaa pidennetään yhdellä vuodella. Laissa ehdotetaan säädettäväksi myös uudesta lakisääteisestä hakemusten enimmäiskäsittelyajasta, jolla edistetään kansainvälistä suojelua saavien ja kansalaisuudettomien henkilöiden kansalaisuushakemusten kiireellistä käsittelyä.

Arvoisa rouva puhemies! Ehdotetun lain tavoitteena on tiukentaa kansalaistamisen edellytyksiä hallitusohjelman mukaisesti. Tavoitteena on myös kannustaa maahanmuuttajia kotoutumaan ja pyrkiä vaikuttamaan siihen, että henkilöllä olisi kansalaisuuden saadessaan riittävät valmiudet suomalaisessa yhteiskunnassa elämiseen muun muassa kielitaidon ja oman toimeentulon näkökulmasta. Jos kansalaisuuden hakija täyttää kielitaitoedellytyksen ennen yleisen asumisaikaedellytyksen täyttymistä, hänellä on mahdollisuus kansalaisuuden saamiseen jo viiden vuoden asumisajan jälkeen. Lisäksi lain tavoitteena on mahdollistaa turvallisuuteen liittyvien riskien huomioiminen entistä paremmin, kun esimerkiksi kansalaistamisen edellytyksenä olevaa nuhteettomuutta tarkastellaan nykyistä pidemmältä aikajaksolta.

Valiokunta katsoo, että uhkien torjunnan painopiste on olennaista säilyttää kansalaisuuden myöntämisharkinnassa jälkivalvonnan sijaan. Myöntämistä edeltävän arvion merkitys korostuu myös sen vuoksi, että menetetyn kansalaisuuden voi menettää lähinnä vain maan-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

petos-, valtionpetos- tai terrorismirikokseen syyllistymisen tai väärien tietojen antamisen perusteella. Lisäksi jos hakija on syyllistynyt vakaviin rikoksiin oleskellessaan Suomen ulkopuolella, tiedon saaminen siitä voi kestää.

Arvoisa rouva puhemies! Asumisajan pidentämisen yhteydessä luovutaan jaottelusta yhtäjaksoiseen ja kerättyyn asumisaikaan. Tällä on tarkoitus selkeyttää lakia ja edistää asumisaikaedellytyksen mahdollisimman yhdenmukaista soveltamista. Voimassa olevan lain säännöksiä kerätystä asumisajasta on pidetty soveltamiskäytännössä vaikeaselkoisina. Valiokunta toteaa, että myös hakijan on helpompi arvioida ja ennakoida asumisaikaedellytyksen täyttymistä, kun jatkossa ei ole enää kahta vaihtoehtoista asumisajan pituutta ja laskentatapaa.

Mietinnössä todetaan myös, että asiantuntijakuulemisissa nousi esille huomioita, tarpeita seurata säännösten soveltamista ja arvioida uudistusten vaikutuksia niin lähetettyjen työntekijöiden ulkomaanpäivien vähentämisen kuin kansainvälistä suojelua saavien ja kansalaisuudettomien kansalaistamisen käsittelyaikojen toteutumisen osalta, kuin myös uusien asumisaikavaatimusten vaikutuksia lasten oikeuksiin ja etuihin. Seurannalla ja vaikutustenarvioinneilla voidaan arvioida, onko lainsäädännöllä saavutettu sille asetetut tavoitteet, ja havaita mahdolliset ennakoimattomat vaikutukset mahdollistaen tarvittavien korjausten ja muutosten tekeminen lainsäädäntöön.

Arvoisa puhemies! Hallintovaliokunta on saanut asiassa perustuslakivaliokunnan lausunnon. Sen mukaan lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä. Hallintovaliokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana. Mietintöön jätettiin kaksi vastalauseita. — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Räsänen, Hanna.

15.11 Hanna Räsänen kesk: Arvoisa puhemies! Keskustan valiokuntaryhmä kannattaa lakiesityksen tavoitteita muuttaa kansalaistamisen säätelyä selkeämmäksi, ennakoitavaksi ja kotoutumiseen kannustavaksi. Esitystä, jossa on keskitytty vain asumisaikavaatimuksen pidentämiseen ja sen laskentatavan muutokseen, ei kuitenkaan voi kannattaa. Hallitus ei ole esityksessään perustellut, mikä voimassa olevassa kansalaisuuslaissa on vialla ja kuinka nyt esitettävät muutokset korjaisivat mahdollisia ongelmia. Hallitus ei myöskään perustele sitä, miksi kansalaistamisen kokonaisuudistusta ollaan tekemässä vaihteittain ja lakimuutosesityksiä annetaan eduskunnalle ripotellen, vaikka uudistettava laki on yksi ja sama.

Kansalaistamisessa Suomen tämänhetkinen linja Tanskaa lukuun ottamatta ei mielestämme poikkea juurikaan pohjoismaisesta linjasta. Suomen linja on tällä hetkellä samalla tasolla Ruotsin kanssa, joiltakin osin jopa tiukempi. Johtopäätöksenä voidaankin todeta, että meillä tiukentaminen perustuu pelkästään neljän hallituspuolueen yhteiseen tahtoon luoda mielikuvaa tiukentuvasta maahanmuuttopolitiikasta huolimatta siitä, että samalla on menossa niin sanotusti lapsi pesuveden mukana, jos asiaa katsotaan Suomen maakuvan kannalta kilpailtaessa muiden EU-maiden kanssa erityisosaajista ja muista työperäisistä maahanmuuttajista. Ajan mittaan tämänsuuntaiset lakiesitykset voivat käydä työvoimapolun pahentuessa Suomen kansantaloudelle erittäin kalliiksi.

Arvoisa puhemies! Tosiasioita ei pääse karkuun, eivätkä ne poliittisessa päätöksenteossa muuksi saisi muuttua. Suomi tarvitsee kipeästi lisää erityisosaajia ja työperäistä maahanmuuttoa. Eläköitymisen myötä työntekijäpulan Suomessa ennustetaan pahenevan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

Työttömiä suomalaisia ei ole saatu syystä tai toisesta työllistettyä. Syntyvyys on matalimmalla tasolla kuin koskaan noin 200 vuoden mittaushistorian aikana. Ekonomistien mukaan työntekijäpula on Suomen kipeästi tarvitseman talouskasvun este. Se lopulta määrittää myös budjettileikkausten tarpeet ja hyvinvointiyhteiskuntamme tulevaisuuden.

Hallitusohjelmaan on kirjattu, että hallitus vahvistaa erityisesti korkeasti koulutettujen sekä sosiaali- ja terveydenhuoltoalan, vientiteollisuuden ja kausityöntekijöiden työperäisen maahanmuuton osalta positiivista maakuvaa. Valitettavasti niin tämän esityksen kuin monen muunkin hallituksen tekemän päätöksen kohdalla puheet ja teot ovat räikeässä ristiriidassa.

Valiokunnan kuulemat elinkeinoelämän etujärjestöt ja korkeakouluja edustavat tahot lausuvat yksimielisesti, että esitys on haitallinen Suomen maakuvaan kannalta. Sama riski myönnetään hallituksen omissakin esityksissä. Samaan aikaan kun yritykset ja elinkeinoelämän etujärjestöt tekevät omia kampanjoitaan erityisosaajien, muiden työperäisten maahanmuuttajien sekä ulkolaisten opiskelijoiden houkuttelemiseksi Suomeen, vetää hallitus heiltä maton jalkojen alta huolimatta hallitusohjelman lupauksista vahvistaa Suomen positiivista maakuvaa. Tällä hetkellä EU-maat kilpailevat erityisosaajista ja työperäisistä maahanmuuttajista. Tästä syystä muun muassa Saksa on lyhentämässä kansalaistamiseen vaadittavaa asumisaikaa kahdeksasta vuodesta viiteen, kun Suomi taas tekee aivan päinvastoin.

Erityisen ongelmallisena ja outona lausunnonantajat pitivät ehdotusta, jossa asumisaikaan hyväksyttävien ulkomaanpäivien määrää vähennetään nykyisestä yli kahdesta vuodesta vain 365 vuorokauteen samalla, kun asumisaikaedellytys pidentyisi viidestä vuodesta kahdeksaan vuoteen. Ulkomailla olon syyllä, olipa henkilö lomalla tai työnantajansa komentamana tekemässä ulkomailla töitä, ei ole merkitystä. Lisäksi kansalaisuushakemuksen ratkaisua edeltävänä vuotena sallittaisiin yhteensä vain 90 vuorokautta ulkomailla oleskelua, mikä on aivan täysin kohtuuton.

Keskustan valiokuntaryhmä yhtyy lausunnonantajien jo lausuntokierroksella esittämään näkemykseen, että kansalaisuuslain muutoksen vaikutuksia on mahdoton arvioida. Kuluvan vaalikauden aikana hallitus on mitään syytä kertomatta uudistamassa kansalaisuuslakia kolmessa eri vaiheessa. Normaalisti kokonaisuudistukset on tuotu eduskunnalle yhtenä kokonaisena pakettina. Puheena olevassa esityksessä ollaan muuttamassa asumiskavaatimuksia ja asumisajan laskentatapaa. Myöhemmin hallitus on tuomassa esityksensä toimeentulovaatimuksesta sekä niin sanotusta kansalaisuuskokeesta. Kuten edellä on jo todettu, eivät lainvalmistelijat osanneet sanoa, miksi niistä ei voida samassa yhteydessä keskustella tai mitä niistä on tulossa eduskuntaan.

Tässä tilanteessa eduskunnalla on täysin mahdotonta muodostaa kokonaiskäsitystä kansalaisuuslain uudistamisen vaikutuksista esimerkiksi Suomen maakuvaan kovassa kansainvälisessä kilpailussa. Pidämme hallituksen toimintaa käsittämättömänä ja eduskunnan arvovallan vähättelynä. Kansalaistamisen uudistuksen toisen ja kolmannen vaiheen esitykset on määrä antaa eduskunnalle ensi kevääseen mennessä. Siksi emme katso olevan perusteita, miksi hallitus ei voisi antaa eduskunnalle kansalaisuuslain uudistusesitystä kokonaisuudessaan samassa hallituksen esityksessä varsinkin, kun hallituksen esityksessä ja lausuntopalautteenkin nojalla on olemassa riski Suomen maakuvaan rapautumisesta entisestään.

Tulemme esittämään toisessa käsittelyssä lakiehdotuksen hylkäystä ja tulemme esittämään myös kaksi lausumaa tähän lakiin. — Kiitos.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

Toinen varapuhemies Tarja Filatov: Edustaja Peltonen.

15.17 Eemeli Peltonen sd: Arvoisa puhemies! Nykyistä kansalaisuuslakia ollaan muuttamassa kuluvalla vaalikaudella pääministeri Orpon hallituksen toimesta kolmessa eri osassa. Näistä kansalaisuuslain muutoksista eduskunnalle on nyt annettu ensimmäinen hallituksen esitys, jossa muun muassa kansalaisuuden saamisen edellytyksenä olevaa yleistä asumisaikaa pidennetään. Valiokunnan puheenjohtaja jo esittelikin kattavasti hallituksen esityksen muita keskeisiä muutoksia, enkä lähde niitä tässä yhteydessä enää toistamaan.

Hallituksen kansalaisuuslain uudistuksen pilkkominen kolmeen osaan on ongelmallista, sillä eduskunnan on erittäin vaikeaa, ellei mahdotonta, arvioida muutosten kokonaisvaikutuksia. Myös eduskunnan perustuslakivaliokunta huomauttaa lausunnossaan nyt käsitellyssä olevista kansalaisuuslain muutoksista, että laajojen lainsäädäntökokonaisuuksien pilkkominen pienempiin osauudistuksiin on omiaan heikentämään eduskunnan edellytyksiä saada tarpeellisia tietoja uudistuksen kokonaisvaikutuksista.

Perustuslakivaliokunta on korostanut, että valtioneuvoston tulisi pyrkiä kuvaamaan peräkkäisten muutosten muodostamaa kokonaisuutta ja ehdotusten mahdollista yhteisvaikutusta. Nyt käsitellyssä olevassa esityksessä tätä ei riittävällä tavalla nähdäkseni tehdä. Me sosiaalidemokraatit pidämme tätä hallituksen menettelyä ongelmallisena. Kansalaistamisen edellytysten kiristäminen erityisesti asumisaikaedellytyksen ja hyväksyttävien ulkomaanpäivien osalta on useissa valiokunnan asiantuntijalausunnoissa arvioitu vaikuttavan kielteisesti Suomen maakuvaan ja houkuttelevuuteen kansainvälisten osaajien silmissä. Kilpailu osaajista kiihtyy myös Euroopassa, ja esimerkiksi Saksa on juuri tekemässä omaan kansalaisuuslain asumisaikaedellytykseensä täysin päinvastaisen muutoksen. Asumisaikaedellytyksen pidentäminen näin merkittävästi ja toisaalta hyväksyttävien ulkomaanpäivien määrän vähentäminen nähdään erityisesti elinkeinoelämän taholla heikentävän Suomen kilpailukykyä sekä Suomen veto- ja pitovoimaa kansainvälisten osaajien silmissä. Nykyisessä taloudellisessa tilanteessa Suomen arvioidaan yleisesti tarvitsevan enemmän työperäistä maahanmuuttoa tulevinä vuosina ja keinoja työperäisen maahanmuuton edistämiseen.

Hallituksen esityksessä sinänsä myönteistä on niin sanotun kielitaitopoikkeaman säilyminen kansalaisuuslaissa jatkossakin. Jatkossakin kansalaisuus on mahdollista saada yleistä asumisaikaedellytystä lyhyemmässä ajassa kielitaitovaatimusten täytyttyessä. Hallituksen esityksessä kielitaitopoikkeamaa kuitenkin heikennetään, sillä kielitaitoedellytysten täyttävältä vaaditaan jatkossa viiden vuoden asumisaikaa nykyisen neljän vuoden sijaan. Tämän muutoksen kannustinvaikutusta on kritisoitu eräissä valiokunnan asiantuntijalausunnoissa. Hallintovaliokunnan käsittelyn ja asiantuntijakuulemisten jälkeenkin epäselväksi on jäänyt, mihin todelliseen ongelmaan hallitus puuttuu nyt esittämillään kansalaisuuslain muutoksilla. Kansalaisuuden saaminen ei tälläkään hetkellä ole mikään automaatio, ja esitettyjen kiristysten suurena riskinä on Suomen vetovoiman ja pitovoiman heikentäminen kansainvälisten osaajien silmissä.

Tulemme tämän hallituksen esityksen toisessa käsittelyssä, sen yhteydessä, esittämään tai kannattamaan lakiehdotusten hylkäämistä.

Yleiskeskustelu päättyi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 71/2024 vp

Eduskunta hyväksyi hallituksen esitykseen HE 27/2024 vp sisältyvän lakiehdotuksen sisäl-
lön mietinnön mukaisena. Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely päättyi.